

is megmagyarázzák, melyekre nézve a hivatkozott levelezés 22. és 23. lapjai adnak kellő felvilágosítást. Arany ugyanis ekkor hivatalos teendőin kívül ezer más irodalmi tervvel volt elfoglalva, melyek mellett *Toldi* csak melleleg — magánszorgalomból — készült lassacskán mindaddig, míg a pályázati határidő a költőnek körmére nem égett. Szilágyi Istvánnal rengeteg terjedelmű munkásságba fognak. Sophoklest, Platot, Aristophanest, főleg pedig Shakesperet olvassa s részben fordítja Arany, ezenkívül Szilágyi egy *Zrínyi* című drámáját is fésülgeti, inkább a maga dolgát hanyagolván el kissé, mintsem tekintélyes barátja iránt legyen késedelmes.

Hogy aztán a XII. ének miért maradt úgy s miért nem simíttatott át a különben oly gondos Arany által, arra is felel a *Levelezések* 59. és 67. lapja. Petőfi ugyanis ezt írja új barátjának: «Hallom, visszakérted *Toldit*, *javítani* vagy mi. (Arany maga is írja Szilágyinak, hogy *Toldin* itt-ott javítani akar.) *Ugyan minek?* Hanem ha már ott van, legalább iparkodjál felküldeni, hogy minél hamarabb kinyomhassák s aztán *hadd bámulhassa két ország!*» Azonban Aranyt e dicséret se szédítette volna meg, bizonyosan átjavítja a bírálók által is kifogásolt helyeket (az egy «ökre-örökre» kivételével, melyben nem engedett), ha az ápr. 17-iki tűzvész Szalontát le nem égeti. E hangulat, mely Aranynak Petőfihez írt ápr. 21-iki levelében tükröződik, nem volt alkalmas az aprólékos javítgatásokra, de meg a leégettnek most már minél előbb pénz is kellett, azért ment *Toldi* úgy a hogy s Petőfi gondjai alatt végre június végén kikerül sajtó alúl. (79. lap.)

A nagyon is népies kifejezések meghagyását ismét megmagyarázza Petőfi néhány levele s különösen a 64. lapon olvasható, melyben elragadtatását fejezi ki a fölött, hogy mikor *Toldi* alszik, a nyál folyik szájából. («Ezért sokan le fognak köpni, de én megcsókollak».) Hogy változtatott volna ezeken Arany, mikor Petőfinek meg épen ez tetszett legjobban. Ezek az okok tehát, melyek miatt a XII. ének olyan, a milyen.

A BETEG KIRÁLY.

(Greguss Á. meséje.)

Greguss Ágostnak 1878-ban, az Athenæum kiadásában megjelent «Meséi» között van egy, «A beteg király» című darab, melyet, mint nagyon is párhuzamosnak nevezhető művet egy 1799—1873-ig élt holland költő, P. T. Helvetius van den Berg

«A boldog» (De gelukkige) című költeményével szembeállítva óhajtók bemutatni. (Ez utóbbi megjelent egy «Proza en Poëzie, bij A ter Gunne te Deventer» című kötetben.) Mindkét költeménynek tárgya az, hogy egy király megbetegedvén, egy bizonyos csoda-doktor azt tanácsolja neki, hogy ha meg akar gyógyulni, egy magát boldognak hirdető ember ingében aludjék egy éjjel. Hosszas keresés után találnak is udvaronczi egy ilyen magát boldognak tartó embert, de a kiről inget lehúzni a király számára nem sikerül, azon egyszerű okból, mert inge nincsen.

Hogy honnan vette Greguss e tárgyat, ő maga nem említi, de nagyon valószínű hogy nem a saját találmánya. Igaz ugyan, hogy a melyik meséhez Greguss a tárgyat máshonnan vette, e körülményt ő maga, rendesen felemlíti és pedig vagy beleszöve magába a mesébe, mint a hogyan ezt «Az orosz-lán és szamar meséje» című darabnál teszi, egyenesen megnevezve Lachambeaudie francia író, kitől tárgyát kölcsönzi, vagy «A toll meséje» című darabnál, hol az utolsó versszakban nyíltan bevallja hogy: «e tollhistoriát Britanniából hoztam át»; vagy pedig a margón jelzi a forrást, melyből merített, mint p. o. «A patkány házassága» című darabnál, melyről megjegyzi, hogy «az angol udvarnál élt breton Marie de France meséje a XIII. századból, mely azonban csak egy hindu eredetinek a változata»: mindazáltal én a fentebb említett «A beteg király» című mesét, bár a forrásra utaló megjegyzés nincs beleszöve, sem a margón nincs jelezve, nem tartom eredetinek, avagy a nagy szellemek pusztja találkozásának.

Ez utóbbi feltevésnek a tárgy szembeszökő azonosságán kívül ellene szól maga a kidolgozás is, mely a holland írónál sokkal természetesebb, közvetlenebb s egyúttal költőibb s ha közös forrásból való merítésről lehetne is szó, az utóbbiét sokkal eredetibbnek kell mondanunk. De beszéljen maga a mese, mely Gregussnál röviden a következő: Szamarkand jó királya számos év óta várja nyavalyája jobbrafordulását. Az orvos urak szereit, javas asszonyok kuruzslása s bűbajos asszonyok ráolvasása után egy férfiú, a bölcs Ukkabor remete, volt még hátra, ki megvizsgálván a királyt, azt mondja, hogy: «egyszerre kigyógyulnál, mihelyt egy oly alattvalódnak üngét felöltni nem átallanád, a ki boldognak hirdeti magát». Nosza a porosz-

lók s inasok fölkatják a várost, de a boldog embert föl nem lelhetik. Majd a falvakat, a vidéket kotorják fel, de a siker kudarcznál nem egyéb. S már épen haza készül az ingyen keresők hada, midőn egy rozzant putrihoz érnek, melynek bel-sejéből dana hangzik ki, olyan imádság, ének féle, melyben egy félig csupasz ember így dalol: «hálám vegyétek óh egek, hogy boldogságban élhetek». Majd elmondja e szegény, hogy ő boldog, mert van erős karja, egészsége, jó gyermeke, felesége, feleivel békében él s egyébre nincs szüksége. Ekkor az inasok bemennek hozzá, ingét kérik tőle, ki erre megütődve kérdi hogy: «hát üng is kell a boldogsághoz?» Erre a kétkezdők bemennek a putriba, felkutatják, de inget nem találnak sehol. Szomorúan térnek vissza urukhoz a királyhoz, jelentve hogy találtak egy boldog embert, de annak nincsen ünge. Ezt így elbeszélve kivonja Greguss a meséből a tanulságot, t. i. hogy «némely bajoknak nincsen gyógyulások» s a király soha le nem veti királyi üngét és királyi gondját. Másik tanulságként még azt vonja le a meséből hogy: «kevés a boldog, fájdalom, igaz, az sem vagyon s hatalom által az». Így Greguss.

A holland költő azon kezdi, hogy pár századdal ezelőtt élt egy hatalmas, népe által szeretett fejedelem, kinek bár ellensége nem volt, a királyi pálcza mégis ingott kezében s fején nehéz volt a diadém. A betegágy volt trónja. Egész sereg Aesculáp sürgött-forgott körülötte hónapok óta consiliumokat tartva, de hiába; hanem azért a barbár korban, a mikor az orvostudomány még nagyon fejletlen volt, az orvosok már jól értettek ahoz, hogy egymással békében éljenek, hogy szép kocsikon járhassanak. Mikor pedig már-már agyon curáltak a királyt, véletlenül egy arab doktor utazott át a király székvárosán, Brám Olipohok, ki az udvari orvosokra nagyon rossz napokat hozott, a miért ezek nem is késtek őt a király előtt minél jobban befeketíteni, míg aztán egyszer vége szakadván a király türelmének, mind elűzte udvarából az orvosokat. Az arab doktort elhívják az udvarba, ki kezében egy aranyba foglalt varázsbottal s egy ezüst szelenczével bemegey a királyhoz, megtapogatja, megkenegeti s végül azt mondja, hogy egyetlen orvosszer betegsége ellen, ha egy éjen át egy boldog ember ingében alszik. Ha csak ez kell, mond a király, úgy már is meggyógyultam s az arab doktort

gazdagon megjutalmazva, érdemrenddel, gyűrűvel s arczképével megajándékozva bocsátja el, akár csak egy modern fejedelem tenné. Nagy vetkőzés kezdődik aztán. Legelőbb is a király főembere veti le ingét, benne is hál egy éjet a király, de mit se használ. Jön a második, harmadik stb. főember, kik mindannyian boldogoknak látszanak, de hajh! ingök megczáfolja e feltevést. Gyászt ölt az ország, az udvar kórházzá lesz, az udvaroncok betegvigasztalókká, csupán a trónörökösnek nincs szüksége vigasztalásra, mint a hogy ez világ kezdete óta minden trónörökössel így szokott történni a király betegsége esetén. Most jön aztán a nagy bonyodalom; a főemberek kezdenek mentetetődzni, azt mondva, hogy a csoda-doktor megcsalta a királyt, mire ez azzal vág vissza, hogy a főemberek hazugul boldognak festették magukat s az országot ő előtte. Végre is megunva a király, hogy már vagy háromszáz éjszákát idegen ingekben átizzadott: szétugrasztja főembereit, hogy bárhonnán, ha putriból is, de fogjanak neki egy boldog embert s hozzák el ingét. A főudvarmester legott útnak ered, összeszed egy csomó szennyes inget, a mi ugyan nem valami kellemes foglalkozás, de hát mire nem képes egy udvaronc! ? Sikertelenül végig próbálván a király egy csomó szurtos inget, egyszer csak a főudvarmester egy szennyes kis utcának sarkán talál két egymással beszélgető szegény embert. A mint fel se véve őket elhalad mellettök, ily párbeszéd üti meg füleit: «hidd el János, én oly boldog vagyok a milyen csak egy ember lehet; van jó feleségem, egészséges gyermekim, nincs ellenségem, s bár sokam nincs, de azért van elég s száz tallérért sem cserélnék egy gazdaggal.» Az udvaronc e szavak hallatára csupa füllé válik s megszólítja az illetőt: «Hallod-e barátom! nem önámítás-e a mit mondasz, boldog vagy-e igazán?» Erre kifejlődik közöttük egy nagyon érdekes párbeszéd s mikor az udvaronc meggyőződik arról, hogy itt egy igazán boldog emberrel van dolga, kérésre fogja a dolgot s nagy gazdagsággal kecsegtetve, a királyi udvarba csalja. A mint az udvarhoz közelednek, az udvaronc már messziről kiabál örömeiben, hogy fogott egy boldogot, ki inkább is a kíváncsiság által vitetve, követte az udvaronczot. Lesz erre nagy öröm a királyi házban, a szegény ember nem is megyen, hanem viszik, míg az udvaronc kiabálja hogy: «meg van mentve a ki-

rály!» Egyenesen a király ágyához viszik s a szegény ember nagy álmélkodására kezdik leszedni róla gunyáját; de óh! lábok gyökeret ver az ijedtségtől, a boldogság gyermekén *nincsen ing*. S ezzel véget ér a holland költő műve, elmellőzésével mindennemű tanulság kierőszakolásának, a mi a drámai mozgalmasságú s kitűnően sikerült jellemképeket szolgáltató költemény hatását csak agyonüthetné.

A tartalom e rövid kivonata után is könnyű belátni, hogy úgy a felfogás eredetisége, mint a kidolgozás drámaisága, keresetlen, nemes egyszerűsége, nem is említve a nyelv- és a verselés szépségét, az elsőbbséget határozottan a holland költő művének ítélik oda. Az is meg lehet, hogy mindketten egy harmadik közös forrásból merítettek, de hogy az 1799-től 1873-ig élt holland költő, ki mint vigjáték-író honában az elsőik közé számíttatik nem ismerte a Greguss 1878-ban megjelent költeményét: az bizonyos. Tanulságos volna a kettőjüknek közös forrásul szolgáló eredetét felkutatni, mely határozottan keleti származásra vall. Vagy talán e tárgyat Greguss csak mint adomát hallotta vagy olvasta valahol jóval feldolgozása előtt, s így, a mi a legnagyobb geniekkal is megeshetik, a máshonnan vett tárgyat nagy sokára a saját találmányának képzelte?! Az sem lehetetlen azonban, hogy Greguss az enemű költeményekben rendkívül gazdag holland irodalomból, talán egyenesen P. T. Helvetius van den Bergtől vette tárgyát.

SZALAY KÁROLY.

A «PESTI MAGYAR TÁRSASÁG» ÉS BESSENYEI.

A 90-es években a magyar nemzeti nyelv ügye az ifjuság érdeklődését is felköltötte. A különböző iskolákban nyelvművelő társaságok alakultak. Az ifjak az önképzés eszközeivel igyekeztek helyreépíteni az iskola, a társadalom és a szülei ház mulasztását. Sopronban az ev. lyceumi magyar társaság, — mely nem régiben ülte meg fennállásának századik évfordulóját, kiadván ez alkalomból Kovács Sándor, theol. hallgatónak a száz év történetét tartalmazó monographiáját,* — Kis János

* A soproni ev. lyceumi magyar társaság története 1790—1890. Írta Kovács Sándor, theol. hallgató, a társaság tagja. Sopron. Kiadja a Magyar Társaság. 1890.

indítványára öt taggal 1790 márcz. 20-kán alakult meg. Az öt közt volt Németh László is, ki — tudtommal — az európai államok statisztikáját első írta meg magyar nyelven* s ki tanulói pályájának bevégezése után is Kis Jánossal együtt, mint ú. n. «érdemes társ» vagyis tiszteletbeli tag a legmelegebb pártfogásban részesítette a társaságot. A nagyenyedi kollégium növendékei, valamint a pesti ifjuság követték a soproniak példáját. Az egyetemi hallgatók körében 1791-ben alakult meg a «pesti magyar társaság».

Önképző-társulatok voltak ezek; de egészen más szempont alá esnek, mint a modern iskolai önképzők. Politikai missziót végeztek abban a korban, midőn a nemzeti nyelvet jogaiba kellett visszahelyezni. S épen mert politikai jelentőségük volt: bölcsőjüket a legjelesebb hazafiak és ama vármeigyék vették körül, melyek a nemzeti aspirációknak részint kezdeményezői, részint gyámolítói valának.

A soproni öt lelkes ifjút Péczeli és gr. Széchenyi Ferencz támogatták törekvésökben. Péczelihez fordult Kis János tanácsért s az ő kezébe tette le a szent fogadást, hogy «első gondjainak egyik tárgya mindenkor anyai nyelve fog lenni és sokkal nagyobb buzgósággal kívánja azt ezután tanulni, mint ennek előtte».**

A «pesti magyar társaság» részére Szabolcsvármegye, valamint a Hajdú-városok pénzbeli segílyt ajánlottak meg; Vályi András, a pesti egyetemen a magyar nyelv tanára, folyamodott az országgyűléshez, hogy kieszközölje a társaság részére a kir. privilégiumot s számos író nemcsak erkölcsileg támogatta az egyetem jóratörekvő fiatalságát, hanem active is közreműködött velök a nemes czél elérésében.

A *Politikai irodalom Magyarországon* című művemben (596—601. l.) az akkor rendelkezésemre állott adatok alapján lehetőleg részletesen leírtam a pesti m. társaság alakulásának és rövid működésének történetét. Bemutattam a többi közt a társaság történetére vonatkozó négy röpvit, valamint Vályinak fennebb említett, nyomtatásban is megjelent folyamódványát s végre gr. Cziráky Antal joghallgatónak, a későbbi

* Az európai nevezetesebb országoknak rövid leírása Németh László a sopronyi és erdélyi m. társaságoknak tagja által. Soprony, 1795.

** Kovács Sándor i. m. 7. l.

jeles közjogi írónak, a társaság elnökének, emlékbeszédét II. Lipót felett.

«Hogy kik voltak a társaság tagjai, — ezt írom a többi közt idézett művemben, — erre nézve a pesti m. társaság szervezeti szabályait magában foglaló *Nem magyar, a ki nem örvend* című írat felvilágosítással nem szolgál. A kérdéses íratban ugyanis az áll, hogy «a többi érd. ifjú tagok neveit, minthogy ki nem adják, munkáik alatt lehet kitanulni». Úgy de mivel az ifjú urak munkáiról sem tudunk semmit, kivéve a Cziráky fennebb említett gyászbeszédét, nevök is homályban maradt volna az utókor előtt, ha Fejér György 1850-ben a pesti egyetemen tartott beszédében, valamint Pauler *Adalék*-jaiban föl nem eleveníti emléköket. Tőlük tudjuk meg, hogy «a társaság munkálkodásaiban az idősb honfiak közül Bessenyei György és Kács István nagyváradi egyházmegyei áldozár, a nagyreményű ifjak közül pedig Jankovics Miklós, Horváth János, Csepcsányi Gábor, Ürményi Miksa stb. vettek részt».*

Nem régiben sikerült megtalálnom a pesti m. társaság egy kiadványát,** mely amellet, hogy újabb adalékokat szolgáltat a társaság történetéhez, abból a szempontból is rendkívül érdekes, hogy Bessenyei György irodalmi működésének egy olyan részletét világítja meg, mely eddigi életíróinak figyelmét kikerülte.

A kik az említett füzetbe irtak, azok bizonyára tagjai is voltak a társaságnak s így az ifjú tagoknak Pauler, illetőleg Fejér által közlött névsorát ki kell egészítenünk: Simonyi Pállal, Paukovics Mártonnal, Sági Károlylyal, Károlyi Ferenczczel.

Ezek közül a Parnassusra egyik sem jutott fel. A szépreményű ifjak irodalmi téren nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket. Gr. Cziráky Antalban, — ki első irodalmi kísérleteit magyar nyelven írta s ki az említett kiadványban is magyar verssel örökíti meg a «királyi főherczeg nádorispánynál tartott éjszakai víg mulatságot», — szintén csalódott a közönség annyiban, a mennyiben tudós műveit egytől-egyig latinul írta. Az egy Horváth János, a későbbi fejérvári

* Ballagi Géza: A polit. irod. Magyarorsz. 598. l.

** A pesti magyar társaság kiadásainak első darabja. Fél kötet. Pesten. Nyomt. Trattner Mátyás betűivel. 1792. 8-r. XII+164 lap.

megyés püspök, — ki valószínűleg mint pozsonyi klerikus csapott fel a pesti egyetemi ifjak munkatársául, — maradt hű egész életén át a Múzsákhoz s a nemzeti nyelvhez, számos magyar könyvvel gyarapítván a kath. egyházi irodalmat. Horváthon kívül még Csepicsányi, mint kegyesrendi pap adott ki egy verses könyvet 1796-ban *Hasznos Mulatság* cím alatt.

Az egyetemi ifjak emlékkönyvének tartalmát — mert kiadványukat ezzel a modern elnevezéssel jelezhetjük — az írók közül Kács István váradvelencei plébános egy hosszabb mulattató cikkel s Bessenyei György három verssel gazdagította.

Kácsnak ismert neve volt nem mint írónak, hanem mint a clerus mozgékony, reformokért lelkesülő tagjának. Ez a heves vérű pap folyamodott a nagyváradi egyházmegyei papság nevében és megbízásából az országgyűléshez és a felséghez a célból, hogy rendeztessék a congrua s hogy a parochusok előléptetése ne csupán a püspökök önkényére legyen bízva, miután Magyarországon az egyházi beneficiumok osztogatása a királyt is, mint legfőbb kegyurat, megilleti.¹

Bessenyeiről életírói azt tartják, hogy kovácsi magányában dolgozott ugyan; de itt készült művei közül alig bocsátott valamit nyilvánosságra; általában életének eme szakára eső irodalmi munkásságáról sok részint téves, részint hiányos adat hozatott forgalomba.

Toldy azt írja, hogy a kovácsi remete pusztai visszavonultsága idején csakis a *Dicső árnyékok, melyek fels. kir. ő hgségének József Antalnak áldoznak* cz. művét nyomatta ki.² Széll Farkas ezzel szemben kimutatja, hogy az említett művecskét nem a Kovácsiban élő Bessenyei írta, a miről meggyőző maga a címlap, melyen szerzőül *ifj. Bessenyei György* van feltüntetve; már pedig a volt testőr Bessenyei magát ifjúnak soha sem írta, mert nálánál idősebb György nevű tagja a családnak az ő idejében nem volt; tehát más Bessenyei-családbeli ifjú ember szárnypróbálgatásáról lehet csak szó.³

Ballagi Aladár szerint ugyanazon időben Bessenyeitől a

¹ S. Kács: *Supplices parochi*. Pestini, typ. F. Patzko. 1790.

² Toldy: *A magyar költészet kézikönyve*. 1855. i. 358—366. *Magyar költők élete*. I. 169.

³ Széll F.: *A nagybesenyői Bessenyei-család tört.* 101. l.

«Dicső árnyékok»-on kívül még egy «gyászoló versezet» jelent meg a Magyar Kurir 1792-dik évi folyamában (475. l.) «dicsőült emlékezetű felséges II. Leopold halálára».*

Závodszyk meg abban a véleményben van, hogy Beszenyei tolla a nyolczvanas évek elejétől hevert, mintegy 15 évig volt néma és 1794-ben, hűségesebben 1801-ben szólalt meg ismét.**

A tény mindezekkel szemben az, hogy *Bessenyei 1792-ben törte meg hosszas hallgatását, midőn a pesti egyetemi ifjak hazafias buzgalmtól elősegítendő, az általuk közrebocsátott emlékkönyvbe három versét közzé tette.*

Az egyiknek czíme: «Felséges második Leopold királynak szomorú halálát gyászoló versezet». Ugyanez jelent meg — a mint arra először Ballagi A. tett bennünket figyelmessé — a Magyar Kurirban is. Minden során az uralkodóház iránti hűség vonul végig; mert Beszenyei loyalis maradt élte fogytagig, még akkor is, midőn a cenzurához benyújtott iratai miatt mint veszedelmes embert a kancellária hatósági felügyelet alá helyezte.

Másik versében, — melynek czíme: «Minden el múlik: a fel maradandó nevet, és az örök életet a lélek, és a virtus szülik», — philosophál a világ mulandósága felett. Minden elmúlik; csak a lélek, a szellem örök:

«Kőrakás légyen az, vagy vasból készített
Falrakás, ólommal öszve elegyített,
Vagy Apelles maga azt akit szépített,
Hozd elől; az óság olyt is semmivé tett.
Királyi székeknek fényes palotái,
Király személyének kivarrott szobái,
Szintügy elenyésznek, mint a kalyibái
Koldúsoknak, ha eltelnék az órai
Órizd mi megmarad örökre: a lélek,
Virtusnál állandóbt soha nem reménylek,
Mind múló, mit szemmel akár hol szemlélek,
Örökké virtusom s lelkem után élek.»

Ép úgy visszatükrözik e sorok a költő akkori lélekállá-

* Ballagi A.: A m. k. testőrség tört. 119. l.

** Závodszyk K.: Beszenyei György. 57. l.

potát, mint ugyanott «A remete» cím alatt közlött költeménye. Midőn egy remete életét hangulatteljes sorokban leírja, mintegy saját életével ismerteti meg olvasóit. Hiszen ő is, mint a remete, «lakozék egy pusztában, aholott könyveivel, gondolataival és a néma természettel tölté idejét, élvén azért csak, hogy még meg nem halhatott, magán szánakozva, a világon nevetve.»* Egészen ráillik, amit a remete szájába ad:

«Én magános életemben Minden szerencsém teszem,
Egyedül való létemben Van bátorságban részem,
Senkit meg nem sértek szóval, Sem tettemmel, sem beklyóval.
Én ártalmára nem vagyok, Mindennek békét hagyok.
Hajnali álmomból költnek Társaim a madárkák;
Ők szökdecselve fütyölnek, Kékek, feketék, tarkák,
Egész kedvem feltalálom, Énekemet hangicsálom
Az Úr nevében napunkat Kezdjük s tesszük dolgunkat

Kis kertescskémbe ültetett Plántámnak szívem örül,
Hogy harmattal frissített, Felhányom töve körül
A földet, s addig fáradok, Míg dolgomban megizzadok,
Megadom minden munkáját, Kigyomlálom dudváját

Oszt a napnak több részében Könyvet veszek kezembe
Olvasok Pál levelében, Megnyugszom életemben,
Mig az alkonyodás eltel S minden nyugodalmára kel,
Akkor ismét harangozok, Az Istennek áldozok.
Még nappal könyoszolyámra Fűvet hordván, már most kész,
Gondom volt puha párnámra, Melyen nyugodalmam lész,
A holdvilágnál vetkezem, Palástom testemre teszem.
Minden kedvem feltalálom, Elnyom az édes álom.»

Minthogy Széll Farkas — mint fennebb említém — a 90-es évekből egy *ifjabb* Bessenyei Györgyöt is ismer s mint-hogy ép egy ifjúsági kiadványban fordul elő Bessenyei György neve, mint munkatársé: föltehető a kérdés, valjon ez a Bessenyei György melyik: az öreg-e vagy a fiatal?

Egészen világos azonban, hogy az öreg. Minthogy ugyanis a pesti társaság kiadványában Bessenyei György névaláírásával közlött s fennebb említett «gyászoló versezet» ugyanaz, a mi a Magyar Kurirban is megjelent s minthogy kétségtelen,

* Magyarorsz. törvényes állása. 2. l.

mikép ez utóbbi az író Bessenyei tollából származott: természetesen a pesti ifjak emlékkönyvében a «B. (Bessenyői) Bessenyei György» neve alatt közrebocsátott többi poéma sem lehet másé, mint az övé. De költeményeinek tartalma, irálya is egész határozottsággal rávall a valódi szerzőre.

Az a körülmény, hogy még a magát hallgatásra kárhozottatott kovácsi remete is kezébe vette a lantját s a pesti magyar társaság felhívásának engedve, verseivel ismét a nyilvánosság elé lépett: mindenestre azt mutatja, hogy a pesti egyetem ifjainak hazafias törekvése meleg viszhangra talált a nemzet jobbjaival.

BALLAGI GÉZA.

MÉRT BUJDOSOTT VÖRÖSMARTY 1849-BEN?

Szabadságharcunk leveretése után Vörösmarty is bujdosásnak indult Bajzával együtt. Bajzának még esetleg lehetett oka erre, néhány forradalmi színezetű költeménye miatt, de Vörösmarty bujdosásának okáról eddig sejtelve sem volt az irodalomtörténészek. Legalább életírója, Gyulai Pál, semmikép se képes indokolni e tényt, mert Vörösmarty sokkal komolyabb ember volt, hogysen csak azon számításból, hogy mások által tartassa el magát (mint akkor igen sokan tettek), foglalkozott volna a bujdosással, mint divatos kenyérkeresettel. Az sem elég indok, hogy Vörösmarty a kegyelmi törvényszék bírója volt, mert hisz ez intézménynek csak egyetlen ülése volt s az is felmentéssel végződött, de meg Vörösmarty ép azon korábbi országgyűlési szavazatával, melyért Petőfi versben támadta meg, a conservatív párt híveül mutatkozott s általában annak is tartatott. Hogy őt az osztrák kormány is ilyennek tartotta, bizonyítja az is, hogy Batthyányi Kázmér összes javai lefoglalása alkalmával 1849 végén, a gróf által Vörösmarty számára adományozott 500 forintnyi évjáradékot, mint e jószágok terhét, szó nélkül fizettette ki a költőnek — halálaig. E «jó vélemény» jórészt Petőfi ösmert támadásának volt köszönhető az olasz háború megszavazása alkalmával.